

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.ф.н. Иван Кацарски за дисертационния труд на редовен докторант Денис Венциславов Киров на тема „Философските корени на политическия реализъм“, за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.3 Политически науки

Дисертационният труд се състои от увод, два раздела, съдържащи общо девет глави, и библиография, съдържаща 109 източника, от които 21 на български, а останалите на английски език.

Денис Киров формулира „основната цел и теза“ на дисертацията така: „идентифициране на проблемните моменти в реалистката концепция за политическото, анализиране на тази концепция и интегриране на външно за реализма понятие за политическото – това на Карл Шмит и известната му формулировка за разделението между приятели и врагове.“ (с. 5-6) Първото нещо, което прави впечатление в тази формулировка, е отъждествяването на „основна цел“ и „теза“, което е най-малкото под въпрос. Още по-непонятно е как понятието на Карл Шмит за политическото е „външно за реализма“, след като той е основен и класически представител на политическия реализъм. Но мога да приема, че се касае за елементарна неточност: всъщност се има предвид не реализма като цяло, а това, което дисертантът нарича канон на политическия реализъм (вж. по-нататък, с. 63-64), от който канон Шмит действително не е част.

След това обаче възниква по-сериозният въпрос – за смисъла на начинанието. Можем ли да се надяваме, че е възможно безпроблемно „ашладисване“ и „облагородяване“ на „канона“ чрез Шмит, като се има предвид несъвместимостта на двете парадигми, която граничи с взаимно изключване. Силно съм скептичен в това отношение. В един момент самият автор показва съмнение по отношение на начинанието си, доколкото „всяка идея, всяка мисъл и труд принадлежат към своята епоха и са исторически внедрени в нея“ (с. 120), но веднага се отказва да мисли в тази посока и продължава смело напред.

Но нека видим резултата.

Смятам, че двата раздела (части) на дисертацията са неравностойни по отношение на научното качество. Г-н Киров е убеден, че постиженията му са свързани предимно с втория раздел. Аз обаче съм на противното мнение: първата част е относително добре обоснована. Добре са представени концепциите на разглежданите в него класици на политическия реализъм и особено системата на Ханс Моргентау. Прави впечатление основателната критика на ключови положения в неговата система (неговия методологически индивидуализъм, проблематичното обвързване на етика и политика и т. н.). Не липсват недостатъци в първата част, но те произтичат главно от обвързването ѝ с разглеждането във втората част.

Вторият раздел е озаглавен: „Внасяне на концепцията за политическото в канона на класическия реализъм“. Тази формулировка буди недоумение, защото извиква въпроса: няма този канон (например в лицето на Моргентау) не съдържа собствена концепция за политическото? Отрицателният отговор би бил абсурден. Всъщност обаче става въпрос за недоглеждане, което отново смятам да пренебрегна: реално става въпрос за това, че г-н Киров не е доволен от разбирането на политическото в рамките на „канона“ и иска да го замени с това на Шмит.

Първата глава от втората част е озаглавена „Концепция за политическото на Карл Шмит“ (38 с.). Чрез основно пресяване от тази глава може да се извлече елементарно резюме на понятието за политическото на Шмит в обем от 2-3 страници. Останалото са „разсъждения“ (защо използвам кавички тук ще стане ясно по-нататък) на дисертанта, които са напълно чужди на духа и патоса на Шмит (закотвеност в конкретиката на социума, вкорененост на общите понятия в историческата тъкан и неотделимост от нея, гениална способност за вникване в драмата на епохата, в която пише Шмит, мощен обяснителен потенциал за случилото се по-късно, включително и за ставащото в наши дни). Също такива „разсъждения“ на дисертанта изпълват главите втора, трета и пета от втората част. Глава трета коментира текстове на Шмит, в които се съдържат очевидни свидетелства за това, че всъщност Киров, без да осъзнава и да показва това, твърди неща, които са в противоречие с Шмит не само смислово, но и буквално (повече за това по-нататък).

В интерес на пълнотата трябва да се отбележи, че г-н Киров не е съвсем безкритичен към Шмит. На едно място той отбелязва, че открива у Шмит „една истински хаотична система от понятия“ и че „строгата систематичност в създаването на грандиозна политико-философска система му е било меко казано чуждо като идея. Поради това сериозна част от понятията и идеите са внесени без да следват строга логика на „разгръщане“, а по-скоро с времето се наместват чисто интелектуално в едно общо светоусещане. (с. 197). „Хаотична система“ – хем хаос, хем система. Логика! Но да отминем и това. По-важното е, че никъде дисертантът не се разграничава по същество от Шмит, както се предполага при такива резерви, а навсякъде държи да остави впечатлението, че го следва.

Но какво предлага самият Киров? Той пише за политическото, без да се интересува каква е релевантността на написаното по отношение на действителната история и действителната политика. Поради това не се притеснява, че текстът на дисертацията е „основно абстрактно-теоретичен“ и „приложената методология е на дедуктивно аргументиране“ (с.7). Според автора „политическото е дълбоко субективно явление, което намира основанието за конституирането си в самото себе си“ (с. 59). В търсене на най-дълбоката същност на политическото Киров стига до волята, която е „битийно самодостатъчна сама за себе си (...) Тя се самосъздава като реалност, но и се самовъзпроизвежда чрез възможността за издаване на заповед и взимане на решение. (...) волята е способна, съдържа в себе си същността си да се пре-създаде от нищото.“ (с. 149). Киров пояснява тези свои откровения със следния пример за „волята-като-собствено-основание“: „волята на френската революция не може да бъде основана

върху обективното историческо развитие в посока неизбежността на хуманистичния идеал, а върху субективното наличие на политическа воля за подобна победа.“ (бележка на с. 176). Накратко, революцията има своя собствена иманентна воля, която не зависи от нищо външно. Присърце му е „фундаменталната идея за политическото като абсолютен“ (с. 68). И на друго място: „Независимостта на политическото битие е абсолютен.“ (с. 217): „екзистенциалния характер на политическото и то като такова отхвърля материята и техническото като съществени фактори на влияние върху битието.“ (159, виж също с. 167 и 211). Съответно, политическото се обявява за „отрицание на обективната логика и рационалност“ (с.165). В качеството си на абсолютен, политическото заема „доминиращото положение“ и „определя същността и ориентацията на културата (...) всеки домейн е свързан с всеки друг, формиран е по смисъла на волята на политическото. (...) Естетиката би била безсмислена отвъд границата на политическото битие. И търговията, и естетика са подчинени на едно политическо схващане – това на политическата воля. Естетическото възприятие е огледален образ на политическото осъзнаване.“ (с. 163). Не съществуват аргументи, които да оправдаят подобен груб редукционизъм.

В трета глава от втората част на дисертацията, без да осъзнава, г-н Киров дава доказателства, че подобни формулировки са несъвместими с подхода и разбирането на света от страна на Карл Шмит. Опирайки се на текстове на класика, дисертантът изведнъж започва да твърди, че „разпределение на земята (...) вече поставя основите на всяко публично отношение в политическата общност – икономика, право, власт (...) Земята и нейното деление е първият екзистенциален факт за човека.“ (с. 196); „разкъсването на отношенията между човека и обекта, както и между човека и територията е неестествено и грешно.“ (с. 189). „Човек е политическо животно, защото е земно същество. Неговата политическа способност е в условието на земната му реалност. Земята, като първото условие на живота се превръща в абсолютното условие на политическото съществуване. (с. 190) „Земята и нейното деление е първият екзистенциален факт за човека.“ (с. 196). Интересно и показателно е това, че след тези изказвания в трета глава, в четвърта и пета глава Киров отново и без обяснение се връща към предишните си твърдения за политическото като абсолютен субект и демиург на културата.

Не разбирам как с такава фразеология за политическото като абсолютен, който е независим от социалната и политическата реалност и по-скоро определя тяхното съдържание, политическият реализъм би могъл да бъде допълнен и обогатен. Г-н Киров предлага по-скоро една имитация на философски идеализъм на тема политическо. В тази негова „философия“ живеят абстракциите, а не хората: „Общото битие като субстанция“ (с. 157); отношението трябва „да се превърне в субект“ – „отношение в пълнота и абсолютен същност.“ (с. 158); „Вътрешното осъществяване започва да проявява своята воля чрез раздражение (...)“ (с. 158); осветлени сме и по въпроса за „волята на френската революция“ (с. 176)

Всъщност фразата „имитация на идеализъм“ е слаба за случая, по добре е да се каже „пародия на идеализъм“. „Разсъжденията“ на автора, особено във втората част, са

пропити от мъгла, която само на моменти се вдига напълно. Това произтича от парадирането с философски език, чиято осмисленост е под сериозно съмнение. Киров нашироко си служи с думи като „субект“, „субстанция“, „битие“, „екзистенция“, „субективизъм“, „архетип“, „метафизично“, „феноменологично“, „априорно“, „инобитие“, „монада“, „трансцендентно“, „трансцендентално“. В много от случаите това са многозначни термини („обективно“ и „субективно“, „онтологично“, „субстанция“, „метафизично“, „екзистенция“) с богата история, за което, както личи от текста, Киров не се догажда. Той ги използва по някаква си собствена интуиция, без да уточнява смисъла, в който ги употребява. В други случаи (при термини като „априорно“, „трансцендентно“ и „трансцендентално“, „монада“) се е установила по-еднозначна употреба в специализираната литература, но дисертантът отново ги използва по някакъв свой си начин. Например, той е употребил „трансцендентно“ и „трансцендентално“ като синоними (с. 214-215), което е груба грешка и пълно изопачаване на смисъла им.

Друг пример: Киров нарича опозицията приятел-враг „конфликт между инобитиета“, между политически субекти (с. 136, 217, 229). Но смислено терминът се използва в единствено число, например у Хегел: материята е инобитие, т. е. форма на проява на абсолютната идея. Създава се впечатлението, че за Киров е важно терминологията да звучи „философски“, без значение дали е правилна. Тези неблагоприятни вероятно в някаква степен се дължат на липса на базисно философско образование, доколкото за това може да се съди от биографичната справка на дисертанта.

Завършвам с бележка за езика на г-н Киров в смисъл на стил, пунктуация, граматика и правопис. Оказва се, че той е удивително небрежен в това отношение. Съставих си доста богата колекция от негови „бисери“, която би могла да се допълва на воля. Текстът на това становище обаче набъбна твърде много, което не ми позволява да цитирам, както би ми се искало. Ето само някои най-кратки илюстрации и то само от първата част на дисертацията: „Хобс като такъв“ (с. 35); „международният отношения“ (с. 36); „на база които се определят“ (с. 39); „крайният резултат в етическите построения на Моргентау имат фундаментални грешки и несъответствия със себе си.“ (с. 50); „общото познавателно поле на човешкия живот“ (с. 60); „Може тук някъде се намира“ (с. 96); „по силата на техните различия.“ (108); „Цялостно една от концепциите, все пак, на Моргентау за силата и властта е, че е представлява психологическа връзка.“ (с. 111); „Политиката на престиж е подценява“ (с. 115). И т. н. ...

Формулировката на приносите съответства на „съдържанието“ на дисертацията, но това обстоятелство в конкретния случай не носи позитиви за нейния автор.

Заключение: С неудовлетвореност и горчивина съм принуден да констатирам, че предложеният дисертационен труд не притежава качествата на научно съчинение. Поради това няма да гласувам положително за присъждане на Денис Венциславов Киров на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.3 Политически науки.

София, 4 септември 2024 г.